

Universitätsbibliothek Wuppertal

Annæi Senecæ Tvm Rhetoris Tvm Philosophi Opera Omnia

Quid in eo contineatur sequens pagina indicabit

Seneca, Lucius Annaeus <Rhetor>

M.DC.XLVI., 1646

Liber quintus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1509](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1509)

Sed ardententes boletos, & raptim condimento suo mersatos, demittunt pæne fumantes, quos deinde restinguant niuatis portionibus. Videbis, inquam, quosdam graciles, & palliolo focalique circumdatos, pallentes & ægros, non sorbere solum niuem, sed etiam esse, & frustra eius in scyphos suos deicere, ne inter ipsam bibendi moram tepefiant. Sitim istam esse putas? Febris est: & quidem eo acrior, quod non tactu venarum, nec in cutem effuso colore deprehenditur. Sed cor ipsum excoquit luxuria, inuictum malum, & ex molli fluidoque durum atque patiens. Non intelligis, omnia consuetudine vim suam perdere? Itaque nix ista, in qua etiamnum natatis, eo peruenit vîu, & quotidiana stomachi seruitute, vt aquæ locum obtineat. Aliquid adhuc quærîte illa frigidius, quia pro nihilo est familiaris rigor.

LIBER QVINTVS.

In quo de ventis & aëris motu agitur.

CAPVT I.

VENTVS est fluens aër. Quidam ita definiunt. Ventus est aër fluens in vnâ partem. Hæc definitio videtur diligentior: quia nunquam aër tam immobilis est, vt non in aliqua sit agitatione. Sic tranquillum mare dicitur, cum leuiter commouetur, nec in vnâ partem inclinatur. Itaque si legeris,

Cum placidum staret mare,

scito illud non stare, sed succuti leuiter: & dici tranquillum, quia nec huc nec illuc impetum capiat. Idem & de aëre iudicandum est, non esse vnquam immobilem eriani si quietus sit. Quod ex hoc intelligas licet. Cum sol in aliquem clausum locum infusus est, videmus corpusculâ minuta in aduersum ferri, alia sursum, alia deorsum, variè

concurfantia. Ergo parum diligenter comprehendet quod vult, qui dixerit, Fluctus est maris agitatio: quia tranquillum quoque agitur. At ille abunde sibi cauerit, cuius hæc definitio fuerit: Fluctus est maris in vnam partem agitatio. Sic in hac quoque re, de qua cum maxime quærimus, non circumscribetur, qui ita se gesserit, vt dicat: Ventus est fluens aër in vnam partem: aut, Ventus est est fluens impetu; aut vis aëris in vnam partem euntis; aut cursus aëris aliquo concitator. Scio quid responderi pro definitione altera possit. Quid necesse est adhibere te, In vnam partem fluens aër? Vtique enim quod fluit, in vnam partem fluit. Nemo aquam fluere dicit, si tantum intra se mouetur, sed si aliquo fertur. Potest ergo aliquid moueri, & non fluere: at è contrario non potest fluere, nisi in vnam partem. Sed si hæc breuitas satis à calumnia tuta est, hac vtamur. Si vero aliquis circumspectior est, verbo non parcat, cuius adiectio cauillationem omnem poterit excludere. Nunc ad ipsam rem accedamus, quoniam satis de formula disputatum est.

CAP. II. DEMOCRITVS ait, cum in angusto inani multa sunt corpuscula, quæ ille atomos vocat, sequi ventum. At contra, quietum & placidum aëris statum esse, cum in multo inani pauca sunt corpuscula. Nam quemadmodum in foro aut vico quamdiu paucitas est, sine tumultu ambulatur: vbi turba in angustum cucurrit, aliorum in alios incidentium rixa fit: sic in hoc quo circumdati sumus spatio, cum exiguum locum multa corpora impleuerint, necesse est alia aliis incidant, & impellantur ac repellantur, implicenturque & comprimantur, ex quibus nascitur ventus, cum illa quæ collectabantur incubuere, & diu fluctuata ad dubia inclinauere se. At vbi in magna laxitate corpora pauca versantur, nec arictare possunt, nec impelli.

CAP. III. Hoc falsum esse, vel ex eo colligas licet, quod tunc interim minime ventus est, cum aër nubilo grauis est. Atqui tunc plurima corpora se in angustum contulere: & inde spissior nubium grauitas est. Adhæc nunc, quod circa flumina & lacus frequens nebula est, arctatis coniunctisque corporibus; nec tamen ventus est. Interdum vero tanta caligo effunditur, vt conspectum in vicino stantium

eium eripiat: quod non eueniret, nisi in paruum locum corpora se multa compellerent. Atqui nullum tempus magis quàm nebulosum, caret vento. Adice nunc, quod è contratio venit, vt sol matutinum aëra spissum & humidum ortu suo tenuet. Tunc surgit aura, cùm datum est laxamentum corporibus, & stipatio illorum ac turba resoluta est.

CAP. IV. QVOMODO, inquis, ergo venti fiunt, quos non negas fieri? Non vno modo. Alias enim terra ipsa magnam vim aëris eicit, & ex abdito spirat: aliàs cum magna & continua ex imo euaporatio in altum agit quæ merferat, immutatio ipsa halitus mixti in ventum vertitur. Illud enim nec vt credam mihi persuaderi potest, nec vt taceam: quomodo in nostris corporibus ex cibo fit inflatio, quæ non sine magna narium iniuriâ emittitur, & ventrem interdum cum sono exonerat, interdum secretius sic putant & hanc magnam rerum naturam alimenta mutantem emittere spiritum. Bene nobiscum agitur, quod semper excoquit. Alioquin immundius aliquid timeremus. Nunquid ergo hoc verius est, dicere, multa ex omni parte terrarum & assidua ferri corpuscula: quæ, cum coaceruata sunt, deinde extenuari sole ceperint, quia omnis quod in angusto dilatatur, spatium maius desiderat, ventus existit?

CAP. V. QVID ergo? hanc solam esse causam venti existimas, aquarum terrarumque euaporationes? Ex his grauitatem aeris fieri, deinde solui impetu, cùm in quæ densa steterat vt est necesse, extenuata nituntur in amplio-rem locum? Ego verò & hanc iudico. Ceterum illa est longè verior causa, valentiorque, habere aera naturalem vim mouendi se: nec aliunde concipere, sed inesse illi vt aliarum rerum, ita huius potentiam. An hoc existimas, nobis quidem datas vires esse, quibus nos moueremus, aera autem inertem, inagitabilem relictum esse? cum aqua motum suum habeat, etiam ventis quiescentibus: nec enim aliter animalia edere posset. Muscum quoque inna-sci aquis, & herbosa quædam videmus, summo ianantia.

CAP. VI. EST ergo aliquid in aqua vitale. De aqua dico? Ignis qui omnia consumit, quædam etiam creat. &

quod videri non potest simile veri, sed tamen verum est, animalia igne generantur, habet ergo aliquam vim talem aër, & ideo modo spissat se, modo expandit & purgat: alias contrahit, alias diducit ac differt. Hoc ergo interest inter aëra & ventum, quod inter lacum & flumen: aliquando per se ipse sol causa venti est, fundens rigentem aëra, & ex denso coactoque explicans.

CAP. VII. IN vniuersum de ventis diximus: nunc vtrium incipimus illos excutere. Fortasse apparebit quemadmodum fiat, si apparuerit quando & vnde procedant. Primum ergo antelucanos flatus inspiciamus, qui aut ex fluminibus, aut ex conuallibus, aut ex aliquo sinu feruntur. Nullus ex his pertinax est, sed cadit fortiore iam sole: nec fertur vltra terrarum aspectum. Hoc ventorum genus incipit vere, nec vltra aëstatem durat. Et inde maxime venit, vbi aquarum plurimum & montium est. Plana licet abundant aquis, tamen carent aura: hac dico, quæ pro vento valet.

CAP. VIII. QVOMODO ergo talis flatus concipitur, quem Græci ἐνὸς πτεῦ vocant? Quicquid ex se paludes & flumina emittunt (id autem & multum est, & assiduum) per diem solis alimentum est: nocte non exhauritur, sed montibus inclusum, in vnam regionem colligitur. Cum illam impleuit, & iam se non capit, sed exprimitur aliquo, & in vnam partem procedit: hic ventus est. Itaque eo incumbit, quo liberior exitus inuitat, & loci laxitas, in quam coaceruata incurrant. Huius rei argumentum est, quod prima noctis parte non spirat. Incipit enim fieri tunc illa collectio, quæ circa lucem iam plena est, & operata, quærit quo defluat: & eo potissimum exit, vbi plurimum vacui est, & magna ac patens aëra. Adicit autem ei stimulos ortus solis, feriens gelidum aëra. Nam etiam antequam appareat, lumine ipso valet: & nondum quidem aëra radiis impellit, iam tamen lacescit & irritat, luce præmissa. Nam cum ipse processit, alia superius rapiuntur, alia diffunduntur tempore. Ideo non vltra matutinum illis datur flare: omnis illorum vis conspectu solis extinguitur: etiam si violentiores flauere, circa medium tamen diem relanguescunt: nec vquam vsque in meridiem aura producitur. Alia autem imbecillior ac breuior est, prout valentioribus minoribusve collecta causis est.

CAP. IX. QVARE tamen tales venti vere & æstare validiores sunt? Leuissimi enim cetera parte anni, nec qui vela impleant, surgunt. Quia ver aquosius est, & ex plurimis aquis locisque ob humidam cœli naturam saturis & redundantibus, maior euaporatio est. At quare æstare æquè profunditur? Quia post occasum solis remanet diurnus calor, & magna noctis parte perdurat: qui euocat ex euntia, ac vehementius trahit, quicquid ex his sponte redi solet: deinde non tantum habet virium, vt quod euocauit, absumat. Ob hoc diutius corpuscula emanare solita & efflare, terra ex se atque humor emittit. Facit autem ventum sol ortus, non calore tantum, sed etiam ictu. Lux enim (vt dixi) quæ solem antecedit, nondum aëra calefacit, sed percutit tantum: percussus autem in larus cedit. Quanquam ego ne illud quidem concesserim, lucem ipsam sine calore esse, cum ex calore fiat. Non habet forsitan tantum teporis, quantum tactu appareat. Opus tamen suum facit, & densa diducit ac tenuat. Præterea loca, quæ aliqua iniquitate naturæ ita clausa sunt, vt solem accipere non possint, illa quoque nubila & tristi luce calefiunt, & per diem minus quam noctibus rigent. Etiamnum natura calor omnis abigit nebulas, & à se repellit. Ergo sol quoque idem facit. Et ideo quibusdam videtur, inde flatus esse, vnde sol. Hoc falsum esse ex eo apparet, quod aura in omnem partem vehit, & contra ortum plenis velis navigatur. Quod non eueniret si semper ventus ferretur à sole.

CAP. X. ETESIÆ quoque, qui in argumentum à quibusdam aduocantur, non minus propositum adiungant. Dicam primum quid illis placeat: deinde, cur displiceat mihi. Etesia, inquiunt, hieme non sunt: quia breuissimis diebus sol desinit, priusquam frigus euincatur. Itaque nives & ponuntur, & durantur. Æstate incipiunt flare, cum & longius extenditur dies, & recti in nos radij diriguntur. Veri ergo simile est, concussas calore magno nives plus humidi efflare. Item terras exoneratas niue, retectaque spirare liberius. Itaque plura ex Septentrionali parte cœli corpora exire, & in hæc loca quæ remissiora ac tepidiora sunt, deferri. Sic impetum Etesias sumere: & ob hoc à solstitio illis initium est, vltraque ortum canicula non va-

lent : quia iam multum è frigida cœli parte in hanc egestum est. At sol mutato cursu in nostram rector tenditur : & alteram partem ætris attrahit, aliam vero impellit Sic ille Etesiarum flatus æstatem frangit, & à mensum feruentissimorum gravitate defendit.

CAP. XI. NVNC, quod promisi, dicendum est, quare Etesia illos non adiuent, nec quicquam huic conferant causæ. Dicimus autem luce auram incitari, tandem subsidere, cum illam sol attigit. Atqui Etesia ob hoc somniculosi à nautis & delicari vocantur, quod (vt ait Gallo) mane nesciunt surgere: eo tempore fere incipiunt prodire, quo ne pertinax quidem aura est : quod non accideret, si vt auras, ita illos sol commoueret. Adiace nunc quod si causa illis flatus est, spatium diei ac longitudo, etiam ante solstitium flarent, cum longissimi dies sunt, & cum maximè niues tabescunt. Iulio enim mense iam dispoliata sunt omnia, aut certe admodum pauca iacent adhuc sub niue.

CAP. XII. SVNT quædam genera ventorum quæ ruptæ nubes & in pronum solutæ præmittunt. Hos Græci ventos *caroplas* vocant. Qui hoc (vt puto) modo sunt, cum magna inæqualitas ac dissimilitudo corporum, quæ vapor terrenus emittit, in sublime eat, & alia ex his corporibus sicca sint, alia humida: ex tanta discordia corporum inter se pugnantium, cum in vnum conglobata sunt, verisimile est quasdam cavas effici nubes, & interualla inter illas relinqui fistulosa, & in modum tibiæ angusta. His interuallis tenuis includitur spiritus : qui maius desiderat spatium, cum euerberatus cursu parum libero incaluit : & ob hoc amplior fit, scinditque cingentia, & erumpit in ventum: qui fere procellosus est, quia superne demittitur, & in nos cadit vehemens & acer: quia non fusus nec per aperum venit, sed laborat, & iter sibi ac pugna parat. Hic fere brevis flatus est. Quia receptacula nubium per quæ ferebatur, ac munimenta perrumpit, ideo tumultuosus venit aliquando, non sine igne ac sono cœli. Hi venti multo maiores diuturnioresque sunt, si alios quoque flatus ex eadem causa ruentes in se abstulere, & in vnam conflixere plures: sicut torrentes modicæ magnitudinis eunt, quando separatis suis cursus est: eum vero plures in se aquas con-

conuertere, fluminum iustorum ac perennem magnitudinem excedunt. Idem credibile est fieri & in procellis, vt sint breues quamdiu singulae sunt, vbi vero sociare vires, & ex pluribus caeli partibus elisus spiritus eodem se contulit, & impetus illis accedit, & mora.

CAP. XIII. FACIT ergo ventum resoluta nubes: quæ plurimis modis soluitur. Nonnunquam conglobationem illam spiritus rumpit inclusi & in exitum nitentis luctatio: nonnunquam calor, quem modo sol fecit, modo ipsa arietatio, vt magnorum inter se corporum attritus. Hoc loco, si tibi videtur, queri potest, cur turbo fiat: qui euenire in fluminibus solet, vt quamdiu sine impedimento feruntur, simplex & rectum illis iter sit: vbi incurere in aliquod saxum ad latus ripæ prominens, retorqueantur, & in orbem aquas sine exitu fluctant, ita vt circumlata in se sorbentur, & vorticem efficiant. Sic ventus quamdiu nihil obstitit, vires suas effundit: Vbi aliquo promontorio percussus est, aut vi locorum coeuntium in canalem conuexum tenuemque collectus, sæpius in se volutatur, similemque illis, quas diximus conuerti, aquis facit vorticem. Hic ventus circumactus, & eundem ambiens locum, & se in ipsa vertigine concitans, turbo est. Qui si pugnacior est, ac diutius volutatur, inflammatur, & efficit quem *πυρσπιρα* Græci vocant. Hic est igneus turbo. Hi fere omnia pericula venti erupti de nubibus produnt, quibus armamenta rapiantur, & toræ naues in sublime tollantur. Etiamnum quidam venti diuersos ex se generant, & impulsam aera in alias quoque partes, quam in quas ipsi inclinauerunt, dispergunt. Illud quoque dicam quod mihi occurrit, quem admodum stillicidia, quamuis iam inclinent se & labantur, nondum tamen effecere lapsum, sed vbi plura coiere, & turba vires dedit, tunc fluere & ire dicuntur: sic quamdiu leues sunt aeris motus, agitati pluribus locis, nondum ventus est: tunc esse incipit, cum omnes illos miscuit, & in vnum impetum contulit. Spiritum à vento modus separat: vehementior enim spiritus, ventus est: inuicem spiritus leuiter fluens, aer.

CAP. XIV. REPETAM nunc quod primo dixeram, edi è specu ventos, recessuque interiore terrarum. Non tota solida contextu terra in vnum vsque fundatur, sed multis partibus caua.

—Et casis suspensa latebris.

alicubi habet inania sine humote. Ibi etiam nulla lux discrimen aëris monstrat, dicam tamen nubes nebulaeque in obscuro consistere: Nam ne hæc quidam supra terras, quia videntur, sunt: sed quia sunt, videntur. Illic quoque nihilominus ob id sunt, quod non videntur. Flumina illic scias, licet nostris paria sublabi: alia leuiter ducta, alia in confragosis locis præcipitando sanantia. Quid ergo? non illud aquæ dabis, esse aliquos & sub terra lacus, & quasdam aquas sine exitu stagnare? Quæ si ita sunt, necesse est & illud, aëra onerari, oneratumque incumbere, & ventum propulsa suo concitare. Ex illis ergo subterraneis nubibus sciemus nutrirî inter obscura flatus, cum tantum vitium fecerint, quanto aut terræ obstantia auferant, aut aliquod apertum ad hos afflatus iter occupent, & per hanc cauernam in nostras sedes efferantur. Illud verò manifestum est, magnam esse sub terris vim sulphuris, & aliorum non minus ignem alentium. per hæc loca cum se, exitum quaerens spiritus, torfit, accendat flammam ipso obstructu necesse est. Deinde flammis latius fufis, etiam si quid ignaui aëris era extenuatum moueri, & viam cum fremitu vasto atque impetu quaerere. Sed hoc diligentius persequar, cum quæram de motibus terræ.

CAP. XV. NVNC mihi permittite narrare fabulam. Asclepiodotus auctor est, demissos quamplurimos à Philippo in metallum antiquum olim destitutum, vt explorarent quæ vbertas eius esset, quis status, an aliquid futuris reliquisset vetus auaritia: descendisse illos cum multo lumine, & multos durasse dies: deinde longa via fatigatos, vidisse flumina ingentia, & conceptus aquarum inertium vastos, pares nostris, nec compressos quidem terra supereminente, sed liberæ laxitatis, non sine horrore visos. Cum magna hæc legi voluptate: intellexi enim sæculum nostrum, non notis vitiis, sed iam antiquitus traditis laborare: nec nostra aetate primum auaritiam, venas terrarum lapidumque rimatam, in tenebris malè abstrusa quasisse. Illi quoque maiores nostri, quos celebramus laudibus, quibus dissimiles querimur nos esse, spe ducti, montes cæciderunt, & supra lucrum sub ruina steterunt. Ante Philipptum Macedonem reges fuere, qui pecuniam in altissimis vsque latebris
 seque-

sequerentur, & relicto spiritu libero, in illos se demitterent specus, in quos nullum noctium dierumque perueniret disserimen, & à tergo lucem relinqueret. Quæ tanta spes fuit? Quæ tanta necessitas hominem ad sidera erectum incuruauit, & defodit, & in fundum telluris intimæ merfit, ut euereret aurum, non minore periculo querendum, quam possidendum? Propter hoc cuniculos egit, & circa prædam lutulentam incertamque raptauit, oblitus dierum, oblitus naturæ melioris à qua se auerit. Nulli ergo mortuo terrarum grauis est, quam istis supra quos auaritia vrgens terrarum pondus iniecit, quibus abstulit cælum, quos in imo, vbi illud malum virus latitat, infodit. Illo descendere ausi sunt, vbi nouam rerum positionem, terrarumque pendentium habitus, ventosque per cæcum inane experiretur, & aquarum in illis fluctu horridos fontes, & altam perpetuamque noctem. Deinde cum ista fecerint, inferos metuunt.

CAP. XVI. SED ut ad id, de quo agitur, reuertar, venti quatuor sunt, in ortum, occasum, meridiem, septentrionemque diuisi. Ceteri, quos variis nominibus appellamus, his applicantur.

*Euras ad auroram Nabataeque regna recessit,
Persidaque, & radiis inza subdita matutinis.
Vesper & occiduo qua litora sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro. Scythiam septemque triones
Horrifer inua sit Boreas, contraria tellus
Nubilus assiduus, pluuiaque madescit ab austro.*

Vel si breuius illos complecti mauis, in vnam tempestatem (quod fieri nullo modo potest) congregentur:

*Vna Eurusque Notusque runt, creberque procellis
Africus, —*

& qui locum in illa rixa non habuit, Aquilo. Quidam illos duodecim faciunt. Quatuor enim cæli partes in ternas diuidunt, & singulis ventis binos suffectos dant. Hac arte Varro, vir diligens, illos ordinat: nec sine causa. Non enim eodem semper loco sol oritur, aut occidit: sed alius est ortus occasusque æquinoctialis: (bis autem æquinoctium est) alius solstitialis, alius hibernus. Qui surgit ab oriente æquinoctiali, Subsolanus apud nos dicitur: Greci illum ἀφάνιστον vocant. Ab oriente hiberno Eurus exit: quem nostri vocauerunt Vulturum. Et Lilius hoc illum nomine appellat, in illa pugna Romanis parum pro-

spera, in qua Hannibal & contra solem orientem exercitum nostrum, & contra ventum constituit: cum venti adiutorio ac fulgoris præstringentis oculos hostium, vicit, Varro quoque hoc nomen usurpat. Sed & Eius iam ciuitate donatus est, & nostro sermone non tanquam alienus interuenit. Ab oriente solstitiali excitatum, Græci *ἄριος* appellant; apud nos sine nomine est. Æquinoctialis occideas Frauonium mittit: quem Zephyrum esse dicent tibi, etiam qui Græcè nesciunt loqui. A solstitiali occidente Corus venit, qui apud quosdam Argestes dicitur. Mihi non videtur: quia Cori violenta vis est, & in vnam partem rapax: Argestes fere mollis est, & tam euntibus communis, quam redeuntibus. Ab occidente hiberno Africus feribundus & ruens apud Græcos *ἄρπυξ* dicitur. A septentrionali latere summus est Aquilo, medius septentrio, imus Thracias. Huic deest apud nos vocabulum. A meridano axe Euro-notus est. Deinde Notus Latine Auster Deinde Libonotus, qui apud nos sine nomine est.

CAP. XVII. PLACET autem duodecim ventos esse: non quia vbique tot sint (quosdam enim inclinatio terrarum excludit) sed quonia plures nusquam sunt. Sic casus sex dicimus: non quia omne nomen sex recipit, sed quia nullum plures quam sex. Qui duodecim ventos esse dixerunt, hoc secuti sunt, totidem ventorum esse, quot cæli discrimina. Cælum enim diuiditur in circulos quinque qui per mundi cardines eunt. Est septentrionalis, est solstitialis, est æquinoctialis, est brumalis, est contrarius septentrionali. His sextus accedit, qui superiorem partem mundi ab inferiore secernit, vt scis. Dimidia enim pars mundi semper supra, dimidia infra est. Hanc lineam quæ inter aperta & occulta est, Græci *ὀπίσθησις* vocant: nostri finitorem dixerunt, alij finientem. Adiciendus est ad hunc meridianus circulus, qui horizonta rectis angulis secat. Ex his quidam circuli in transuersa currunt & alios interuentu suo scindunt. Necessè autem est, tot aëris discrimina esse, quot partes. Ergo horizon siue finiens circulus, quinque illos orbes, quos modo dixi fieri, secat, & efficit decem partes, quinque ab ortu, quinque ab occasu. Meridianus circulus, qui in horizonta incurrit regiones duas adiicit. Si duodecim aer discrimina accipit, & totidem facit

cit ventos. Quidam sunt quorundam locorum proprii, qui non transmittunt, sed in proximum ferunt. Non est illis à latere vniuersi mundi impetus. Atabulus Apuliam infestat, Calabria Iapyx, Athenas Sciron, Pamphiliam Carægis, Galliam Circius: cui ædificia quassanti, tamen incolæ gratias agunt, tanquam salubritatem cœli sui debeant ei. Diuus certè Augustus templum illi, cum in Gallia moraretur, & vouit & fecit. Infinitum est, si singulos velim persequi. Nulla enim p̄p̄termodum regio est, quæ non habeat aliquem flatum ex se nascentem, & circa se cadentem.

CAP. XVIII INTER cetera itaque prouidentia operâ, hoc quoque aliquis, vt dignum admiratione suspexit. Non enim ex vna causa ventos aut inuenit, aut per diuersa disposuit: sed primum vt aëra non sinerent pigrescere, sed assidua vexatione vtilem redderent, vitali quæ tractoris. Deinde vt imbres terris subministrarent, iidemque nimios compescerent. Nam modo adducunt nubes, modo diducunt, vt per totum orbem pluuiæ diuidi possent. In Italiam Auster impellit, Aquilo in Africam reicit: Etesia non patiuntur apud nos nubes consistere. Iidem totam Indiam & Ethiopiam continuis per id tempus aquis irrigant. Quid, quod fruges percipi non possunt, nisi flatu sup̄tenua admixta seruandis ventilarentur, nisi esset quod segetem excitaret, & latentem frugem ruptis velamentis suis, quæ folliculos agricolæ vocant, adaperiret. Quid, quod omnibus inter se populis commercium dedit, & gentes dissipatas locis miscuit? Ingens naturæ beneficium, si illud in iniuriam suam non vertat hominum furor. Nunc quod de Cæsare olim maiore vulgo dictitatum est, & à Tito Liuiο positum, in incerto esse, vtrum illum magis nasci Reipub. profuerit, an non nasci, dici etiam de ventis potest: adeo quicquid ex illis vtile & necessariū est, non potest his repensari, quæ in perniciem suam generis humani dementia excogitat. Sed non ideo non sunt ista natura sua bona, si vitio male vtentium nocent. Nimirum in hoc prouidentia, ac dispositor ille mundi Deus, aëra ventis exercendum dedit, & illos ab omni parte, ne quid esset situ squalidum, effudit: non vt nos classes partem freti occupaturas completemus milite armato, & hostem in mari aut post mare inquireremus. Quæ nos dementia exagitat, & 12

mutuum compellit exitium? Vela ventis damus bellum paraturi, & periclitamur periculi causa. Incertam fortunam experimur, vim tempestatum nulla ope humana superabilem, mortem sine spe sepulturae. Non erat tanti, si ad pacem per ista veheremur. Nunc autem cum euaserimus tot scopulos latentes, & insidias vadosi maris: cum effugerimus procellosos desuper montes, in quos præceps nauigantes ventus impingit: cum inuolutos nubilo dies, & nimbis ac tonitruis horrendas noctes, cum turbinibus diuisa nauigia: quis erit huius laboris ac metus fructus? quis nos fessos tot malis portus excipiet? Bellum scilicet, & obuius in litore hostis, & trucidandæ gentes tracturæ magna ex parte victorem, & antiquarum urbium flamma. Quid in arma cogimus populos? Quid exercitus scribimus, directuros aciem in mediis fluctibus? Quid maria inquietamus? Parum videlicet ad mortes nostras terra late patet. Nimis delicate fortuna nos tractat. Nimis dura dedit nobis corpora, felicem valetudinem. Non depopulatur nos casus incurrens. Emetiri cuique annos suos ex commo licet, & ad senectutem decurrere. Itaque eamus in pelagus, & vocemus in nos fata cessantia. Miseri, quid queritis? mortem, quæ ubique superest? Petet illa vos & ex lectulo: sed ubique innocentes petat: occupabit vos in vestra domo: sed occupet nullum molientes malum. Hoc vero quid aliud quis dixerit, quam insaniam, circumferre pericula, & rueri in ignotos, iratum sine iniuria, occurrentia deuastantem, ac ferarum more occidere quem non oderis? Illis tamen in vltionem, aut ex fame mortuus est: nos sine vlla parsimonia nostri alienique sanguinis, mouemus maria, & nauigia deducimus, salutem committimus fluctibus, secundos optamus ventos, quorum felicitas est ad bella perferri. Quousque nos malos mala nostra rapuerit? Parum est, intra orbem suum ferere. Sic Persarum rex stolidissimus in Græciam traiecit, quam exercitus non vincet, cum impleuerit. Sic Alexander vltior Bactris & Indis volet querere quid sit vltra magnû mare, & indignabitur aliquid esse vltimum sibi. Sic Parthis auaritia Cæsulum dabit. Non horrebit reuocantis diras tribuni, non tempestates longissimi maris, non circa Euphratem præsaga fulmina, & deos resistentes: per hominum deorumq; iras ad aurum ibitur.

non immerito quis dixerit rerum naturam melius acturam fuisse nobiscum, si ventos stare vetuisset, & inhibito discursu furentium, in sua quemque terra stare iussisset. Si nihil aliud, certe suos quisque tantum ac suorum malo nasceretur. Nunc parum vi domestica, externis quoque laborandum est. Nulla terra tam longè remota est, quæ non mittere aliquo suum malum possit. Vnde scio, an nunc aliquis magnæ gentis in abdito dominus, fortunæ indulgentia tumens, non contineat intra terminos arma, an paret classes ignota molens? Vnde scio hoc mihi, an ille ventus bellum inuehet? Magna pars erat pacis humanæ, maria præcludi. Non tamen (vt paulo ante dicebam) queri possumus de auctore nostri Deo, si beneficia eius corrumpimus, & vt essent contraria, efficiamus. Dedit ille ventos ad custodiendam cœli terrarumque temperiem, ad euocandas suppressandasque aquas, ad alendos fatorum atque arborum fructus: quos ad maturitatem cum aliis causis adducit ipsa iactatio, attrahens cibum in summa, & ne torpeat, promouens. Dedit ventos ad vltiora noscenda. fuisset enim imperitium animal, & sine magna experientia rerum homo, si circumscriberetur naturalis teli sine. Dedit ventos, vt commoda cuiusque regionis fierent communia: non vt legiones equitemque gestarent, nec vt perniciosâ gentibus arma transueherent. Si beneficia naturæ vtentium prauitate perpendimus, nihil non nostro malo accipimus. Cui videre expedit? Cui loqui? Cui non vita tormentum est? Nihil inuenies tam manifestæ utilitatis, quod non in contrariû transferat culpa. Sic ventos quoque natura bonos futuros inuenerat: ipsi illos contrarios fecimus. Omnes in aliquod nos malum ducunt. Non eadem est his & illis causa soluendi: sed iusta nulli. Diuersis enim irritamentis ad tentandum iter impellimur. Itaque alicui vitio nauigatur. Egregie Plato dicit, qui nobis circa exitum iam testium loco dandus est, minima esse quæ homines emant vita. Immo, Lucili carissime, si bene furorem illorum æstimaueris, id est nostrum, (in eadem enim turba volutamur) magis ridebis, cum cogitaueris vita parati ea in quibus vita consumitur.